केसी कटाक्ष

राजेश केसी

अनुगमन प्रभावकारी होस्

सदा सत्ता र राजनीतिक विषयले अग्रणी स्थान ओगट्ने नेपाली छापा तथा विद्युतीय सञ्चारमाध्यममा अहिले बजारमा उपलब्ध हुने खाद्यवस्तुको गिर्दो गुणस्तरका समाचारले ठाउँ पाएका छन्। आमजनताका लागि यो अत्यन्त खुसीको समाचार हो।

आमसञ्चार माध्यममा आएका विषयका आधारमा भन्ने हो नेपाली बजार अहिले उपभोक्ता ठग्ने गतिलो थलो बनेको खुल्न आएको छ। नेपालका नागरिक सबै कुरामा सबैतिरबाट ठगिइरहेका छन्। गुँदपाक, घिउतेल, औषधि, पानी, दूध, दही, केक, मैदा पिठो, पाउरोटी, बिस्कुट, मसला, सस, खाद्य रङ तथा स्वाद के चीज खान हुने छन् भनेर खोज्नुपर्ने भएको छ। समाचारमा आएको विवरणकै आधारमा भन्ने हो भने नेपाली जनता अब के खाने र के नखाने भनेर अन्योलमा छन्।

तमाम कुरा बुझ्दै जाँदा सरकार, राजनीतिक दल, राजनीतिक प्रणाली, प्रहरी, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग, प्रशासनिक निकाय, नागरिक समाज, उपभोक्ता मञ्च, मानव अधिकारकर्मीलगायत सबै कानमा तेल हालेर बसेका रहेछन् भन्ने छर्लंग हुन्छ।

सार्वभौम सत्तासम्पन्न र राजकीय अधिकार पाएका भनिएका नेपाली जनतालाई लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाले ठगहरूको पोल्टामा हालिदिएर कसरी आफ्नो जिम्मेवारी चटक्कै भुलेको रहेछ भन्ने जानकारी पनि आमसञ्चार माध्यमले दिएका छन्।

उद्योगपति र व्यवसायीको खोल ओढेर जनतालाई ठगी खान यहाँका मान्छे कतिसम्म लागेका छन् भन्ने तिनले खोलेका उद्योग र सञ्चालन गरेका धन्दामा वाणिज्य विभागको अग्रसरतामा गरिएको बजार अनुगमनले प्रस्ट पारेको छ। मिसावटयुक्त, गुणस्तरहीन, अखाद्य र विषयुक्त सामान बजारमा वितरण गरेर आफ्नो सामाजिक आर्थिक हैसियत बढाइरहेछन्। राज्यलाई कर तिर्नबाट कसरी उम्किन सकिन्छ भनेर अनेक प्रपञ्च रच्ने तिनै व्यक्ति प्रतिष्ठित व्यापारीमात्र होइन समाजसेवी, ठूला चन्दादाता, महादानवीर बनेका छन्।

जनताले पसिना र इमानले कमाएको रकम तिनले लुटेका छन्। तिनकै आर्थिक हैसियतको फाइदा उठाउन यहाँका राजनीतिक दल नलाग्ने कुरै भएन। चुनाव जित्न, दलका महाधिवेशन सम्पन्न गर्न, जनप्रदर्शन सफल पार्नलगायत विभिन्न कार्यक्रममा आर्थिक सहयोग माग्न तिनकहाँ धाउनु परेपछि दलहरूले किन तिनको विरोध गर्थे र ?

आफ्ना वफादार कार्यकर्तालाई ट्रेड युनियनमार्फत राजनीति गर्ने रोजगार दिलाउन उनीहरूले नै अवसर दिलाएपछि राजनीतिक दलले त्यहाँ हुने बदमासी किन बाहिर ल्याउँथे र ?

वामदेव पौड्याल
काठमाडौं

भुइँचालोबाट बचौं

जीवनमा जन्मनु, मर्नु प्राकृतिक हो। मानिसलाई मात्र होइन, सम्पूर्ण प्राणीलाई जीवनको धेरै माया हुन्छ।

समाज निर्माण हुँदै मानिसहरूमा साना-ठूला, धनी-गरिबबीच रेखा कोरियो। पटकपटक देशले प्रकृतिक विपत्ति भोग्नुपरेको छ। असोज १ गते आएको भुइँचालो यस्तै एउटा विपत्ति थियो। यसले आठ नेपालीको ज्यान लियो। विपत्ति बाजा बजाएर आउँदैन। यो अचानक आउँदोरहेछ। यो भुइँचालो नेपालमा लामो समयपछि आएको हो। साँझ आएको भुइँचालोको धक्काले बेलायती दूतावासको पर्खाल भत्कँदा स्कुटरमा सवार बाबुछोरीको ज्यान गयो। त्यही घटनामा अर्का एक व्यक्तिको पनि निधन भयो।

धन्न त्यो भुइँचालो त्यति धेरै विनाशकारी भएन। विनाशकारी भएको भए उद्धार गर्न कति गाह्रो हुने थियो ! त्यति बेलै फोनको टावर पनि एक्कासि बन्द भएको थियो। भूगर्भशास्त्रीहरूले यतिखेरलाई खतरा टरेको बताएका छन्। क्षति कमै हुँदा पनि प्रशासनलाई हम्मे पऱ्यो। राहतको प्याकेज अझै कति ठाउँमा पुग्न सकेको छैन। भुइँचालो कुनै पनि बेला आउन सक्छ। सरकार र सम्बन्धित निकाय यसतर्फ गम्भीर हुनु जरुरी छ।

शान्ता डल्लाकाटी
कलंकी, काठमाडौं

आपत्तिजनक अभिव्यक्ति

उपप्रधान तथा गृहमन्त्री विजयकुमार गच्छदारको अभिव्यक्ति आपत्तिजनक छ। पशुपतिनाथले भुइँचालो अमेरिका, युरोपतिर पठाइदिऊन् भन्ने खालको उनको अभिव्यक्ति सामान्य विवेक भएका कुनै पनि व्यक्तिलाई अपाच्य कुरा हो। प्राकृतिक प्रकोपलाई कसैले रोक्न सक्दैन। हामी शान्तिप्रेमी नेपाली शान्तिमात्र चाहन्छौं। अशान्ति र विपत्ति कसैले भोग्नु नपरोस्, नेपालीको कामना सदैव यही हुन्छ। गच्छदारको यो अभिव्यक्ति राष्ट्रिय लज्जाको विषय हो।

मुकन्द न्यौपाने
लाजिम्पाट, काठमाडौं

स्वतन्त्र प्यालेस्टाइनको पक्षमा

प्यालेस्टाइनले आफूलाई स्वतन्त्र राष्ट्र घोषणाको माग गर्दै अमेरिकाको न्युयोर्कमा जारी संयुक्त राष्ट्रसंघको ६६ औं महासभामामा प्रस्ताव पेस गरेको छ।

यससँगै विश्व दुई ध्रुवमा विभाजित भएको छ। प्रस्तावसँगै यस पटकको महासभाको बैठक प्यालेस्टाइनमय भयो। संयुक्त राष्ट्र संघको सुरक्षा परिषद्का स्थायी सदस्य राष्ट्रहरू अमेरिका, बेलायत र फ्रान्स प्यालेस्टाइनलाई स्वतन्त्र राज्य बनाउन नहुने अडानमा छन्। चीन र रुस प्यालेस्टाइनको पक्षमा। नेपालका छिमेकी देशहरू राष्ट्रसंघको स्थायी सदस्य चीन र अस्थायी सदस्य भारत अलग्गै प्यालेस्टाइनको पक्षमा छन्।

नेपालले महासभामा हुने मतदानमा प्यालेस्टाइनको पक्षमा मतदान गर्ने घोषणा गरिसकेको छ। महासभाको बैठकमा भाग लिन न्युर्योकमा रहेका प्रधानमन्त्री बाबुराम भट्टराईले महासभामा यस विषयमा मतदान भए प्यालेस्टाइनको पक्षमा मत दिने जनाएका छन्। यो स्वागतयोग्य छ। वर्षौंदेखि अमेरिका र इजरायलको उत्पीडन सहँदै आएका प्यालेस्टाइनी जनताले स्वतन्त्र बस्न चाहेको प्रस्तावमा नेपालको समर्थनले नेपाल कुनै पनि उपनिवेशवादको पक्षमा नरहेको स्पष्ट हुन्छ।

नेपाली जनता कसैको अधीनमा बस्नु परेको छैन। स्वतन्त्रताको महत्व बुझेको नेपालले आफूजस्तै विकासोन्मुख राष्ट्र प्यालेस्टाइनको पक्षमा आफूलाई उभ्याउनु स्वाभाविकै हो।

अमेरिकाको यस प्रस्तावमा भिटो प्रयोग गर्ने घोषणाले प्यालेस्टानी जनता स्वतन्त्र हुन पाउनेमा अझै शंका छ। उसले भिटो प्रयोग नगरी मतदानमा सहभागी भए स्वतन्त्र प्यालेस्टाइनको पक्षमा दुई तिहाइ सदस्य राष्ट्रको मत पर्ने निश्चित छ। यसले के देखाउँछ भने विश्वका सबै देश र जनता स्वतन्त्र हुन चाहन्छन्। आफूलाई महाशक्ति ठान्ने अमेरिकाले बुझ्नु जरुरी छ, विश्व जनमत सर्वोपरि हो।

प्रधानमन्त्री बाबुराम भट्टराईले न्युयोर्कमा नेपाललाई प्यालेस्टाइनको पक्षमा उभ्याए पनि त्यसले नेपालमा भने अर्को बहस जन्माएको छ। यति ठूलो र गम्भीर राजनीतिक निर्णय गर्नुअघि प्रधानमन्त्रीले देशमै रहँदा कुनै छलफल गरेनन्। मन्त्रिपरिषद्ले पनि यस सम्बन्धमा कुनै औपचारिक निर्णय गरेको सुनिएन। तथापि नेपाललाई प्यालेस्टाइनको पक्षमा उभ्याउने प्रधानमन्त्रीको घोषणा स्वागतयोग्य छ।

महाशक्ति बन्ने होडमा लागेका भारत र चीनबीच रहेको नेपालले स्वतन्त्र प्यालेस्टाइनको पक्षमा आफूलाई उभ्याएर छिमेकीलाई पनि सचेत गराएको छ। यो, नेपाललाई कुनै पनि किसिमको अधिनायकवाद र उपनिवेशवाद स्वीकार्य छैन भन्ने सन्देश हो।

चीन र भारत पनि स्वतन्त्र प्यालेस्टाइनको पक्षमा छन्। अमेरिकासँग बढ्दो दूरीको कारण पनि चीन र भारत एकै ठाउँमा उभिएका हुन्। जे होस्, प्यालेस्टाइनी जनताको स्वतन्त्रताको आन्दोलनमा हाम्रो पनि समर्थन छ। संयुक्त राष्ट्र संघको १ सय ९४ औं मुलुक बन्ने उसको अभियानमा सफलता मिलोस्। शुभकामना।

प्रकाशचन्द्र भट्टराई
कार्यकारी सम्पादक
लोकवाणी दैनिक
दमौली, तनहुँ

प्रधानमन्त्रीलाई सुझाव

तपाइँजस्तो विद्वान् नेतालाई नेपालले प्रधानमन्त्रीका रूपमा पाउँदा जनताको मनमा आशाका किरण पलाएको छ। नेपालको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक इतिवृतान्त सर्वविदितै छ। यहाँ असल काम गर्नेको भलो नभएको नजिर थुप्रै छन्। तथापि हतोत्साही नहुनु होला। साहस, धैर्य र विवेकको प्रयोग गरेर नेतृत्वको खडेरी परेको मुलुकलाई थोरै भए पनि सञ्जीवनी दिनुहोस्।

मधुसूदन ओझा
विराटनगर-४

.....

शान्ति प्रक्रियामा अलमल रहेका बेला प्रधानमन्त्री लामो समय विदेशमा नबस्नु राम्रो हुन्थ्यो। भट्टराई यसमा गम्भीर हुन नसकेझैं लाग्यो।

हरेराम जोशी
हात्तीवन, ललितपुर

विद्यार्थीलाई हैरानी

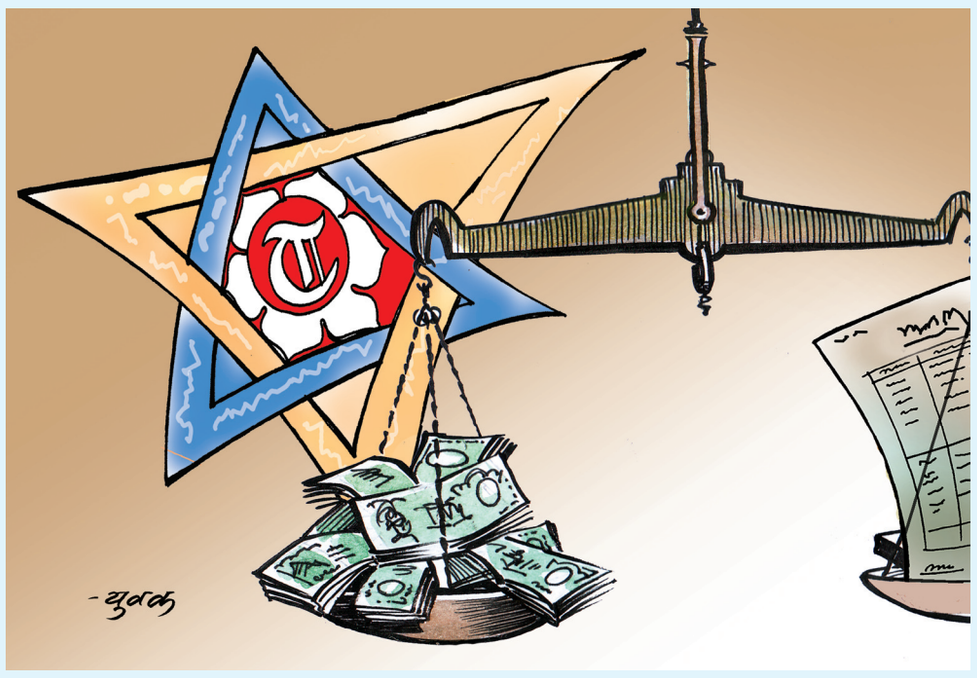

पैसा तिरेर पनि काम समयमै नहुँदा

विद्यार्थी हैरान छन् ।

फर्म भरेको ३० दिनपछि एक हप्ताअघि टान्सक्रिप्ट लिन त्रिभुवन विश्वविद्यालयको परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय बल्खु पुगेँ। दुई घन्टाजति लाइनमा बसेँ।

बल्ल मेरो पालो आयो। मैले टान्सक्रिप्ट लिन रसिद देखाएँ। भित्र बस्ने मान्छेले 'इस्यु नम्बर खोई ? टिपेर ल्याउनू' भन्यो। भित्ताभरि इस्यु नम्बर टाँसिएको थियो। १२ अगस्टको लिस्टमा दिदीको नाम भेटिनँ। 'भेटिएन' भन्दै म फेरि झ्यालनेर पुगेँ।

पछाडि लाइनमा बसेकाहरू कराउन थाले- 'कहाँ अगाडि घुसेको ?' मलाई आपत् पऱ्यो, मैले 'अघिको हो' भनेँ। उनीहरू के मान्थे। हुन पनि हो, कति काम बिताएर उनीहरूलाई त्यहाँ लाम लाग्नु परेको थियो।

मैले यताउता सबैतिर भित्तामा हेरेँ। इस्यु नम्बर भेटिनँ। अब कहाँ जाने ? कसलाई सोध्ने ? न फेरि लाइनमा लाग्नु, न कसैले अर्ति दिन्छ 'यसो गर्, उसो गर्' भनेर।

मसँग कुनै उपाय थिएन। लाइनमा बसेका सबैसँग अनुरोध गरेर एक चोटि झ्यालमा पुगेँ। 'इस्यु नम्बर भेटिएन हजुर' भनेको त उसले 'हुँदैन' भन्दै रसिद झ्यालबाहिर फ्याँकिदियो। 'यहाँ नभए कहाँ हुन्छ त' भन्दै मैले चर्को स्वर गरेँ। उसले टेरेन। मैले पनि मेरो काम नभई झ्यालबाट नहट्ने अड्डी लिएँ। काम रोकिए पनि लाम लागेका सबै विद्यार्थीले मलाई साथ दिए। मैले अलि छरितो र भरपर्दो सिस्टमको पक्षमा वकालत गरेको थिएँ। त्यो उनीहरूलाई चित्त बुझेको हुनुपर्छ।

धेरै बेरको हल्लापछि एउटा अर्को मान्छे आयो र भन्यो 'के भयो ?' मैले भनेँ, 'रसिद दिएपछि हामीले टान्सक्रिप्ट पाउनुपऱ्यो।' हुन पनि रसिद नम्बर भिडाएर हेरेमा टान्सक्रिप्ट सजिलै भेटिन्छ। अनावश्यक हैरानी र विवाद बढाउने निहुँमात्रै थियो इस्यु नम्बर हेर्ने काइदा। त्यसका लागि जिल्ला वा क्याम्पस फाइल खडा गर्ने हो भने सजिलै खोज्न सकिन्छ टान्सक्रिप्ट।

'खै ल्याउनुस् म हेर्दिन्छु', उसले भन्यो। एकै छिनमा ट्रान्सक्रिप्ट मेरो हातमा राखिदियो। मैले दिदीको ट्रान्सक्रिप्ट हेरेँ। त्यहाँ गल्ती भेटियो। हुनुपर्ने- महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगञ्ज। रहेछ- बुटवल बहुमुखी क्याम्पस, बुटवल।

मैले फेरि झ्यालमा पुगी 'गल्ती रैछ' भनेँ। उसले 'एक हप्तापछि आउनू' भन्यो। त्यसभन्दा मजाको कुरो त अर्कै छ। सास्ती नपाएको त त्यहाँ आउने कोही रहेनछ। कोही चार महिनादेखि धाएका छन् त कोही बाह्र, पन्ध्र पटक आएका, मात्र एउटा ट्रान्सक्रिप्ट लिन।

एक जना भन्दै थिए, एउटा विषयको मात्र परीक्षा दिएको छ वटा विषयमा पास भएर पो आएछ। फेरि सच्याउन गोप्य शाखा धाउनुपऱ्यो रे। पैसा पनि तिर्नुपरेछ। भीडमै अर्कोले भन्यो, तीन वर्षे बीएको प्राइभेट परीक्षा दिएको रेकर्ड नै छैन रे। खोज्दाखोज्दा पैसा तिरेको रेकर्ड त भेटिएछ तर परीक्षा दिएको रेकर्ड नै छैन। उनी भन्दै थिए, 'तीन वर्षको मिहिनेत त्यसै खेर जाने भो।'

परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयमा यस्ता गल्तीलाई झिनामसिना मानिँदोरहेछ। दुःख विद्यार्थीले पाउने न हो ! पैसा खर्च भए पनि उसैको हुने हो, 'हाम्रो के टाउको दुखाइ' पो भन्दा रहेछन् कर्मचारीहरू। काम गर्ने व्यवस्थित प्रणालीको पनि विकास गरिएको छैन। कर्मचारीको अभावले यस्तो भएको भन्ने पनि लाग्दैन। किनभने त्यहाँ कर्मचारी कोठाभरि हुन्छन्, गफ गरेर बसेका।

त्रिविले परीक्षा दिनुअघि रजिस्ट्रेसन फर्म भरी नम्बर त दिन्छ तर सोही नम्बरका आधारमा कुनै पनि रेकर्ड अद्यावधिक गरेको छैन। त्यसो गरेको भए विद्यार्थीको रेकर्ड हेर्न रजिष्ट्रेसन शाखामा गई एकै पटक हेरे पुग्थ्यो र पैसा तिर्नुपरे पनि एकै पटक। विद्यार्थीलाई एक पटक रजिष्ट्रेसन नम्बर लिइसकेपछि उसको सम्पूर्ण विवरण त्यही नम्बरअन्तर्गत राखिनुपर्ने हो। तर, कतिलाई त रजिष्ट्रेसन नम्बरसमेत परिवर्तन गर्न लगाइएको थियो।

परीक्षाको सिम्बोल नम्बर हेर्दासमेत पैसा लाग्ने। जे गर्दा पनि पैसा तिनुपर्ने। पैसा तिरेर पनि काम समयमै नहुँदा विद्यार्थी हैरान छन्। त्रिवि परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले रजिष्ट्रेसन नम्बरअन्तर्गत विद्यार्थीको सम्पूर्ण विवरण राख्ने व्यवस्था मिलाए सेवाग्राही मारमा पर्दैनन्।

कमलराज लम्साल
kr.lamsal@gmail.com

डा. मृगेन्द्रराज पाण्डे

स्वास्थ्यमा निजी क्षेत्र

दुई वर्षअघि एक रात मलाई अचानक झाडाबान्ता भयो। डाक्टर मित्रलाई फोन गरेँ। उनी भखरै अमेरिकाबाट फर्केका रहेछन्। राति आउन सकेनन्। जीवनजल र केही औषधि खाने सल्लाह दिए। भोलिपल्ट बिहानै मेरो घरमै आए। उनी कुनै सरकारी ठूलो सरकारी अस्पतालका निर्देशक थिए। मेरो अवस्था हेरेपछि उनले मलाई अस्पताल जानुपर्छ भने पनि आफू कार्यरत सरकारी अस्पतालमा लगेनन्।

उनले मेरै निवास (माइतीघर) नजिकैको निजी अस्पताल जाने सल्लाह दिए। त्यसमा उनको स्वार्थ थिएन। जे गरे, मेरै निम्ति। अस्पताल पुग्नेबित्तिकै ४० हजार जम्मा गर्न भनियो। त्यति धेरै नगद छैन, चेकमात्र दिन सकिएला भन्दा नगदै चाहिन्छ भनियो। बल्ल केही बेरपछि २० हजार धरौटी राख्ने शर्तमा अस्पताल मलाई भर्ना गर्न राजी भयो। केही बेरपछि डाक्टरहरू आए। मलाई चिन्नासाथ उनीहरूको व्यवहारै फरक भयो। मलाई राखिएको ठाउँभन्दा माथि राम्रो छ भनेर सारे।

यो उदाहरण नेपालको स्वास्थ्य अवस्थाको प्रतिविम्ब हो। यसले सरकारी अस्पतालको दुरावस्था, निजीको व्यपारीकरण, ठूलाबडा र सामान्य मान्छेलाई उपचारमा गरिने भिन्नता झल्काउँछ। यी अनुभवका आधारमा नेपालको ग्रामीण क्षेत्रमा पहुँच र चेतनाको अभाव प्रमुख स्वास्थ्य समस्या भएजस्तै व्यापारीकरणले नेपालको स्वास्थ्य क्षेत्रमा ठूलो असर गरेको छ। स्वास्थ्य धेरै विषयसँग जोडिएर आउँछ। अस्पताल, स्वास्थ्य संस्था, औषधि र मेडिकल शिक्षामा पनि उस्तै व्यापारीकरण भएको छ। निजी क्षेत्रका अस्पतालहरूमा मानवीयताभन्दा पैसाले प्रमुखता पाएको छ। औषधि र चिकित्सा शिक्षाक्षेत्रलाई पनि यसले छोडेको छैन। यही हो त ठूलाबडा र सामान्य मान्छेले पाउने उपचार ? अस्पतालमा बिरामीलाई गरिने व्यवहार ? यस्तै हो सर्वसाधारणले उपचार पाउनुपर्ने सरकारी अस्पतालको अवस्था ?

मैले सुरूमा उप्काएको प्रसंग व्यापारीकरणसँग पनि मेल खान्छ। पछिल्ला दिनमा खाद्य पदार्थ कस्ता रहेछन् भन्ने समाचार आइरहेका छन्। दुई वर्षअघि मलाई भएको झाडाबान्ताको कारण अघिल्लो दिन मैले खाएको आँप रहेछ। आँपमा हालेको कार्बाइड। म धेरै सलाद खान्छु। तर, कहिल्यै नउसिनी खान्न। बाहिरको खाना र नतताएको पानी त छुँदै छुन्न। अब जे खाए पनि स्वास्थ्य बिग्रने दिन आयो। जनताले पुकार गर्नुपर्ने दिन आयो, मलाई विष नदेऊ भनेर। अहिले सर्वसाधारणले पैसा तिरेर पनि विष खानुपरेको छ।

नेपाली बजारमा ४५ वटा औषधि कम्पनी छन्। २ सयभन्दा बढीको संख्यामा भारतीय कम्पनीका औषधि नेपाल आउँछन्। औषधि किसिमले दिनप्रतिदिन महँगो हुँदै गएको छ। वास्तविकता त्यस्तो होइन। औषधिमा रहेको खुद्रामूल्य वास्तविक लागत मूल्यभन्दा दस/पन्ध्र गुनासम्म बढी छ। लागत मूल्यभन्दा धेरै गुणा बढी खुद्रा मूल्य हुनुको मुख्य कारण आ-आफ्नो ब्राण्डको नाम राखेर अनेक नामका कम्पनीले एउटै औषधि बनाउनु र त्यसको बजार प्रवर्द्धनका लागि कमिसनको खोलो बगाउनु हो।

औषधि उत्पादन र वितरणमा उचित परिपाटी विकास गर्ने हो भने सस्तो बनाउन सकिन्छ। त्यसो गरियो भने ब्रान्ड नाम प्रचारमा खर्च गर्नुपदैन। सरकारमातहत नेपाल औषधि लिमिटेडलाई राम्ररी चलाउने हो भने केही हुन्थ्यो। औषधि सस्तो बनाउन र कमजोर आर्थिक अवस्था भएका जनतालाई पनि माथि उठाउन बजार अर्थतन्त्रलाई कुनै न कुनै रूपमा नियमन गर्नुपर्छ। चिकित्सासम्बन्धी अध्ययन गरेर नेपाल फर्किएपछि स्वास्थ्यसम्बन्धी सामाजिक काम गर्ने उद्देश्यले ०३२ साल फागुनमा मृगेन्द्र चिकित्सा गुठी (हालः मृगेन्द्र सम्झना चिकित्सा गुठी) स्थापना भएको थियो। गुठीमा रहेर काम गर्ने क्रममा यस्ता धेरै अनुभव गरेका छौं जसले हामीलाई नेपालको स्वास्थ्य अवस्थाको प्रतिविम्ब देखाएको छ। पछिल्लो पटक मैले 'स्ट्रगल फर सोसियल सर्भिस नेपाल' भन्ने पुस्तकमा झन्डै ३५ वर्ष गुठीमा रहेर काम गर्दाका अनुभव समेटेको छु।

नेपाल औषधि लिमिटेडले बनाएको सस्तो जीवनजल र एन्टिबायोटिकको प्रयोगबाट गुठीले सन् १९८० को दशकमै जुम्लाजस्तो ठाउँमा प्रतिहजार जीवित जन्ममा बालमृत्युदर ३ सय ३० बाट ८० मा झार्न सफल भएका थियो। गुठीको रातो झोल भनेर जुम्लामा अझै प्रचलित छ।

स्वास्थ्य संस्था भने व्यापारीकरण वा एनजिओ, आइएजिनओका एजेन्डापछाडि दौडिरहेका छन्। नेपालमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएको विकासलाई हामीले सही बाटोमा हिँडाउन सकेका छैनौं। स्वास्थ्यसेवा र चिकित्सा पनि व्यापारीकरणको घानमा मिसिँदैछ। यसले स्वास्थ्य क्षेत्रमा ठूलठूला समस्या निम्त्याएको छ। पछिल्ला दिनमा मेडिकल कलेजको बढ्दो संख्याले पनि परिस्थिति झल्काउँछ। यतिविधि मेडिकल कलेज केका लागि खुलिरहेका छन् ? म मेडिकल कलेजका गुणस्तरमा केही भन्दिनँ। तर, ३५ देखि ४० लाख शुल्क तिरेर डाक्टर भएको मानिसको पहिलो उद्देश्य त्यो लगानी कसरी उठाउने भन्ने हुन्छ। पहिला त ऊ आफ्नै लगानी उठाएपछि सही अभ्यास गर्छु भन्ने सोचेरमात्र व्यापारीकरणमा लाग्छ। बाघले अन्य जनावर छाडेर मान्छे खान थालेपछि कुनै हालतमा मानिसकै मासु चाहिन्छ भनेजस्तै त्यो डाक्टर पनि त्यसबाट बाहिर आउन सक्दैन। यस्ता डाक्टरको बाहुल्य हुँदै गएपछि स्वास्थ्य क्षेत्रमा अहिलेका नीतिनिर्माताले कल्पनै नगरेको अवस्था आउँछ।

निजी क्षेत्रलाई रोक्ने उपाय निजी-सरकारी साझेदारी हो। सरकारले निजीको सहायता लिन सक्छ तर स्वास्थ्यमा यति सजिलै व्यापारका नाममा जे पनि गर्न छुट दिनु हुँदैन। सरकारले यसलाई रोक्न सकेन भने स्वास्थ्य क्षेत्र नै बर्बाद हुन्छ। शिक्षामा भएको व्यापारीकरणले असल पुस्ता निर्माण कठिन बन्दै गएको छ। अब असल डाक्टरको संख्या कम हुँदै गएको छ। खराब अभ्यास गर्नेको बाहुल्य बढ्दै गएको छ। मानिस पैसाका लागि जे पनि गर्ने भए। सामान्यतः सबै डाक्टरले बुझेको कुरा हो, बिरामी हेर्न समय लाग्छ। डाक्टरहरू न्यूनतम समय पनि बिरामीका लागि दिइरहेका छैनन्। जुन पेसामा रहे पनि सिद्धान्त र नैतिकतामा चल्न गाह्रो छ।

> सबै डाक्टरले बुझेको कुरा हो, बिरामी हेर्न समय लाग्छ । डाक्टरहरू न्यूनतम समय पनि बिरामीका लागि दिइरहेका छैनन् ।

स्वास्थ्यमा वैदेशिक सहयोगको मात्रा बढी छ। सरकार त्यही आडमा निःशुल्क औषधि बाँडिरहेको छ। औषधिमात्रै बाँडेर केही हुँदैन। गुठीमा रहेर काम गर्दा निःशुल्क बाँडेको सुनेर थुपै मानिस केही नभए पनि औषधि लिन आएको भन्थे। निःशुल्क बाँडेको औषधि खोपीमा राख्ने र पछि जे भए पनि त्यही खाने गरेको पाइयो। चेतना, चिकित्सा, परीक्षण र त्यो सेवा लिन सक्ने पहुँच (आर्थिकसहित) पुऱ्याउन सकिएन भने औषधिले मात्र केही हुँदैन।

वैदेशिक सहयोग पनि चाहिँदैन म भन्दिनँ। तर, नेपालमा दातृ निकायले आफ्नै ढंगले हैकम चलाउँछन्। ऋण दिँदा सहयोग गरेँ भनेर प्रचार गर्छन्। त्यसमा पनि उल्लेख्य अंश उनीहरूकै देशमा फर्केर जान्छ। बाँकी यहाँका ठूलाबडा भनिने बुद्धिजीवीको खल्तीमा। निःशुल्क भनेर औषधि बाँड्दा पनि धेरै हुन सकेन। यसले मात्रै चिकित्सा सेवा पूर्ण हुँदैन। समस्याको जरासम्म नपुगी केही हुँदैन।

गुठीका तर्फबाट सन् १९८५ तिर पिछडिएको तामाङ बस्तीमा गएर कार्यक्रम गरेका थियौं। त्यहाँ बाल मृत्युदर अति थियो। सुत्केरी अवस्थामा महिला काम गर्न जानुपर्ने भएकाले बच्चालाई रक्सी ख्वाएर जाने। स्थानीय समुदायलाई यस्ता विषयमा चेतना दिएर बालमृत्युदर निकै घटाएका उदाहरण छ। अहिले सरकारले अरबौं रूपियाँले पनि बालमृत्युदरमा उल्लेख्य कमी ल्याउन सकेको छैन। यसले पनि व्यापारीकरणको पछाडि दौडिएर औषधि बाँड्दैमा वा निजी क्षेत्रमा ठूला अस्पताल खुल्दैमा वा सयौंका संख्यामा डाक्टर थपिँदैमा स्वास्थ्य क्षेत्रको अवस्था सुधार हुन्छ भन्ने बुझाइ पूर्णतः गलत प्रमाणित भइसकेको छ। यसले व्यापारीकरणमात्र बढाउँछ।

(वार्तामा आधारित)

पाठक मञ्च

तपाईंका छरछिमेकका समस्या, गतिविधि र समाधानबारे तीन सय शब्दमा नबढाई लेखिएका सामग्री हामी यो स्तम्भमा प्राथमिकतासाथ छाप्नेछौं।

टिप्पणी, प्रतिक्रिया र सुझावका लागि
comment@nagariknews.com
लेखका लागि
article@nagariknews.com
हुलाक ठेगाना
पोष्ट बक्स नं.: १९३००, काठमाडौं